

זאת החיה אשר תאכלו. בגמ' מכות כתוב, אבל פוטיתא (מין שרץ המים), לוקה ארבע. אבל נמלה, לוקה חמש. אבל צרעה, לוקה שש. הרמב"ם סובר שפוטיתא זהו סוג שרץ שכולל ארבעה סוגים, דהיינו: (א) שרץ הארץ, (ב) שרץ העוף, (ג) שרץ המים, (ד) תולעת הפירות, ולכן לוקה עליו ארבע, ונמלה היינו הגדילה במים, ופורחת באויר, ומהלכת בארץ, ומתעללת מעיפופי הפירות, וגם אינה פרה ורבה, לוקה עליה חמש, (א) שרץ הארץ, (ב) שרץ העוף, (ג) שרץ המים, (ד) תולעת הפירות, (ה) רמשים שאינם פרים ורבים, והאוכל צרעה הכוללת בתוכה כל הסוגים שנכללו בנמלה, ובנוסף היא מין עוף טמא לוקה שש גם משום עוף טמא. והראב"ד ז"ל חולק וכותב שהם דברים שאינם בעולם, שלא שמענו מימינו נמלה גדלה במים ולא שרץ העוף גדל במים.

ואמר הג"ד ירוחם גארעליק זצ"ל בשם רבו הגרי"ז זצ"ל דאין כאן מחלוקת במציאות אם קיימת בריה שכזו או לא, שזה דבר זר ותמוה לומר כן, אלא שדעת הראב"ד היא, דבקביעת המין של איסור בריה צריכים אנו להחליט אם שייכת היא לסוג שרץ העוף או לסוג של שרץ המים או לסוג של שרץ הארץ, ולא יתכן עפ"י דין לקבוע שבריה אחת שייכת לשני סוגים בבת אחת. והרמב"ם סובר דהנה רש"י על הפסוק זאת החיה אשר תאכלו וכי מביא מחז"ל, שהיה משה אחוז בחיה ומראה אותה לישראל זאת תאכלו וזאת לא תאכלו, וקשה מדוע הוצרך משה להראות את כל הבריות לישראל ולא הסתפק רק באמרו שמין זה אסור ומין זה מותר, אלא כדי להורות לנו שאיסורים אלו אינם תלויים בסוג של הבריה אלא במה שהיא נראית לעינינו, ולכן אע"פ שאי אפשר לכלול בריה אחת תחת שני סוגים בבת אחת, מ"מ אם נראה הדבר לעינינו כך, ההלכה נקבעת בזה עפ"י הנראה ולא עפ"י סוג הבריה.

יש עשר מיני בהמות וחיות שנאכלות, כנגד עשרת הדברות (בעל הטורים בפר' ראה). ואלו הן: ג' מיני בהמות: בקר, כבשים, עזים. ז' מיני חיות: איל, צבי, יחמור, אקו, דישון, תאו, זמר. החיות כתובות בפרשת ראה.

סימני בהמה טהורה: מפרס פרסה, ומעלה גרה. אומרים שמי שמכניס אורח צריך שיהיו לו שני סימנים טהורים: "מפרס פרסה" שיחתוך פרוסות לאורח שיהיה מוכן לו לאכול, ו"מעלה גרה" שיאכל גם הוא כדי שלא יתבייש האורח לאכול לבדו.

חמור הים מותר לאכול, שור הים אסור לאכול. סימן: טהור טמא, טמא טהור (בעל הטורים).

החזיר, לעתיד לבא יהיה מותר לאכול, מפני זה נקרא חזיר שיחזור להתירו שהיה מותר לפני קבלת התורה. והרמ"ע מפאנו אומר דזה מרומז במקרא, שהוא מפרש מה שכתוב "והוא גרה לא יגר" שאין זה לשון עתיד אלא לשון פועל עבר, אך לעתיד לבא הוא יהיה מעלה-גרה. והאזה"ח הק' פירש והוא גרה לא יגר, לשון תנאי, שכל זמן שהוא לא יגר יהיה אסור, אבל לעתיד לבא יעלה גרה ויחזור להיות מותר, ולא שישאר בלא גרה ויהיה מותר, כי התורה לא תשתנה. למה כתוב "ארנבת" בלשון נקבה? יש אומרים כיון שאין בהם זכרים אלא רק נקבות, ויש אומרים שנוגדים זכרים ונהפכים לנקבות (אבן עזרא).

סימני דגים טהורים – סנפיר וקשקשת, חז"ל אומרים כל שיש לו קשקשים בודאי יש לו סנפיר אלא שנפל, והוא טהור. א"כ למה כתוב שניהם "גידיל תורה ויאדיר" (גמ' חולין).

יש רק 24 עופות טמאים, למה אנו אוכלים רק תרנגולים, תורים, יונים ואווים? מפני שיש לנו מסורת רק בהם שהם טהורים, ובאמת יש הרבה מינים טהורים.

יום השמיני היה ביום הקמת המשכן, עבדו בו אהרן ובניו ומשה. עבודת משה בשמיני למלואים כתובה בסוף פרשת פקודי.

באותו יום הביאו ג' שעירים לחטאת: (1) שעיר נחשון. (2) שעיר העם. (3) שעיר ר"ת. ושרפו רק את שעיר ר"ת, מפני שהם קדשי דורות. השטן היה מראה לאהרן דמות עגל, כדי להפריע לו מהעבודה, אמר לו משה "קרב אל המזבח" אל תירא (דעת וקנים). מכאן אנו למדים שכאשר בא השטן לעכב מעבודת ה', שצריכים להתחזק (בעלי המוסר).

פעם כתוב "וימציאו אליו את הדם", ופעם כתוב "ויקריבו אליו את הדם", כי בקרבן עולה שמסרו את הכלי לאהרן, כתוב וימציאו את הדם, ובחטאת שלא צריך למסור לו את הכלי כיון שמה באצבעו כתוב ויקריבו.

למה מתו נדב ואביהוא? (1) שהורו הלכה בפני רבם שאמרו שאף-על-פי שירדה אש מן השמים, מצוה להביא מן ההדיוט. (2) מפני שנכנסו למקדש שתויי יין. (3) מפני שלא היו להם בנים כי לא נשאו נשים. וזה מרומז במה שנאמר שבני אהרן הקריבו א"ש זר"ה, אלו ר"ת של הטעמים למה מתו בני אהרן, אש, שלקחו אש מן ההדיוט ולא מהמזבח, ש"ת-יין, ז"רע-שלא היה להם בנים, ר'חיו-שלא רחצו ידיהם ורגליהם, ה'זרא-שהורו הוראה בפני רבם ואמרו שאף על פי שירד אש מן השמים צריך להביא מהדיוט (חיד"א).

מיתת נדב ואביהוא היתה בשריפת נשמה וגוף קיים. משה אמר, שהם היו צדיקים יותר ממנו ומאהרן.

יין ושכר אל תשת. כהן ששתה יין ועשה את העבודה, עבודתו פסולה, "תשת" ר"ת תפלת שכור תועבה (בעל הטורים).

יין ושכר אל תשת. שתיית יין זה דבר מגונה, אבל לפעמים זה טוב, וזה מרומז במקרא, אתה ובניך אתך, כגון בשמחה משפחתית, כגון נשואים וכדומה. בבואכם אל אוהל מועד, כגון חנוכת הבית, ולא תמותו המכוון על סעודת הודאה. חוקת עולם זה ברית מילה, כמו שאומרים חוק בשארו שם. ולהבדיל בברכת הבדלה. בין הקודש זה קידוש. ובין הטמא ובין הטהור זה פורים בין המן ובין מרדכי. ולהורות בלימוד כגון סיום מסכת.

להבדיל בין הטמא ובין הטהור ולהורות את בני ישראל. בגמרא פסחים דף ג' כתוב שהיו שני תלמידי בית הלל, אחד שאל מפני מה מוסקים בטומאה, ואחד אמר מפני מה אין מוסקים בטהרה, אמר הלל מובטח אני שזה שאמר בלשון נקיה יורה הוראה בישראל. וזה שאמר הכתוב להבדיל בין הטהור ובין הטמא, מי שאמר בלשון נקיה ולהורות, דהיינו שיהיה מורה הוראה. יש אומרים שהרבי היה הלל, והתלמיד היה רבי יוחנן בן זכאי. ויש אומרים שהרבי היה רבינו הקדוש, והתלמיד היה רבי יוחנן האמורא.

בני אהרן הנותרים. חז"ל אומרים שצריך לעשות עצמו כשיריים, וזה שאמר הכתוב הנותרים, דהיינו שעשו עצמם כשיריים, שפלים בעיני עצמם, ובגלל זה זכו לחיים (אבני נזר).

וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר אלהם, דברו אל בני ישראל לאמר זאת החיה. כתוב בתרי עשר, ונבאו בניכם ובנותיכם, שלעתיד לבוא ה' ידבר עם כל ישראל. חז"ל אומרים שמשנה רבינו לא רצה לינוק מן המצוות כי עתיד הוא לדבר עם השכינה, וזה שמדגיש הכתוב לאמר אלהם, שעתידי הקב"ה לדבר עם כלל ישראל, ולכן צריכים להיות זהירים מאד בענין אכילה ולאכול רק כשר, כדי שנהיה ראויים שד' ידבר עמנו.

למה כתוב בת היענה ולא יענה? מפני שאי אפשר לאכול את היענה, כי כשהיא זקנה היא קשה כעץ כיון שאוכלת אבנים וחכוכיות, ורק כשהיא קטנה אפשר לאכולה (חז"ל, תורה-תמימה). ויש אומרים שאין בהם זכרים, כמו ארנבת, לכן כתוב בלשון נקבה. בשרץ הארץ אין שום מין המותר לאכול, מפני שיש בו מין נחש (בעל הטורים).

24 עופות הטמאים אלו הן: נשר, פרס, עזניה, דאה והיא הראה האמורה בפ' ראה, איה והיא הדיה האמורה בפ' ראה, מין האיה, עורב, זרזיר ושהוא מין העורב, יענה, תחמס, שחף, נץ, שרנקא והוא הנץ, כוס, שלך, ינשוף, תנשמת, קאת, רחמה, חסידה, האנפה, מין האנפה, דוכיפת, עטלף (רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ"א הלכה י"ד).

למה נקרא שמה חסידה, שעושה חסידות לחברותיה (חז"ל). אם-כן למה היא טמאה, מכיון שעושה חסד רק עם חברותיה בלבד (מענינה של תורה). שואלים, אם כן למה העכבר נקרא רשע, הרי לא די שאוכל הוא גם קורא לחבריו, אלא מפני שהעכבר אוכל משל אחרים והחסידה נותנת לחברותיה משלה.

למה נקרא שלך, שיש לו מקור ארוך ושולה דגים מהים (חז"ל). למה נקרא שמה "ראה"? שהיא רואה ביותר, עומדת בבבל ורואה נבילה בארץ-ישראל, והיא דוגרת עם העיניים, מביטה על הביצים ומתחממים ויוצא אפרוח.

הנשר הוא מלך העופות, לשון נשר שנושר נצותיו, שנאמר "תתחדש כנשר נעוריו".

נץ, בעל נוצה הרבה ומנצח שאר עופות ותופסם, כוס, ככוס חרבות נכסה מן העין, שלך, ששולה דגים מהים, ינשוף, עף בנשף פי בלילה, ואינו נראה ביום מפני אור השמש. תנשמת, כל שרואה אותה – יושם, קאת, דרכו להקיא מאכלו, רחם, שמרחם על בניו (בעל הטורים).

לא לחנם הלך הזרזיר אצל העורב, אלא מפני שהוא מינו (חז"ל). למדים מזה שצריך לקחת חבר טוב.

יש שתי תנשמות דומים, בעוף ובשרצים, אלא שהתנשמת שבשרצים אין לה עיניים (רש"י).

סימני טהרה בחגבים: ארבע רגליים, ארבעה כנפיים, שתי כרעיים, וכנפיו חופים את רובו, ושמו חגב וכו'.

לסיכום: בעלי חיים של ארץ גדולים (בהמות וחיות) סימניהם: מפרים פרסה, מעלה גרה, שרץ הארץ אין בו שום מין טהור.

בעלי חיים באויר גדולים (עופות) 24 טמאים והשאר טהורים, שרץ העוף הם חגבים וטהור סימניו שיש לו ארבע רגלים ארבעה כנפים כנפיו חופין את רוב אורך גופו ורוב הקיפו ושני כרעים לנתר בהן, ובנוסף לכל הסימנים צריך שתהיה עליו מסורת ששמו חגב.

בעלי חיים בים בין גדולים ובין קטנים סימניהם: סנפיר וקשקשת. וזה לכם הטמא בשרץ השורץ על הארץ. בבעל הטורים כתב וז"ל בשרצים לא התיר בהם כלום בשביל הנחש שהוא מהם, השורץ בגימטריא כשעורה ששיעורו כשעורה, ולהלן בפסוק לט לגבי נבלת בהמה טהורה כתב וז"ל הנוגע בנבלתה יטמא, בגימטריא זהו הנוגע אפילו כעדשה, וזהו מדרש פליאה דהרי שרץ מטמא בכעדשה ולא בכשעורה (שבת כז). ונבלת בהמה טהורה מטמא בכזית ולא בכעדשה (מעילה טז). ויש בספרי האחרונים תירוצים שונים.

"ולא יטמאו בהם ונטמאתם בהם" אל תקרי "ונטמאתם בהם". אלא ונטמאתם בהם, שנטמאתם את הלב.

ה"חפץ חיים" אומר: כמו שנוהרים לא להכניס לפה מאכלות אסורות, כך צריך להיזהר במה שמוציאים מהפה, דהיינו דיבורים אסורים. שמונה שרצים האמורים בתורה: חולד, עכבר, צב, אנקה, כח, לטאה, חומט, תנשמת.

השרצים מטמאים במגע ולא במשא, ושיעורן כעדשה, שכן החומט כשנולד הוא בגודל כעדשה.

בהמות וחיות במותן מטמאין בשיעור כזית. ומטמאין בין במגע ובין במשא, ובמשא יותר חמור מבמגע שנטמאין בגדים, שכן נותן בו כוחו. עוף טמא, אין נבלתו מטמאת, עוף טהור, נבלתו מטמאת רק בבית הבליעה, אדם ובגדים.

אלו הם המשקין המכשירים לקבל טומאה לפירות וירקות: סימן י"ד שח"ט ד"ס, ר"ת יין דם, שמן-זית חלב טל, דבש-דבורים מים.

כלי חרס מטמא רק מתוכו, כי החרס מעצמו אין לו שום ערך, רק התוך שלו. אדם משול כחרס, עפר מן האדמה, מתי האדם ראוי וחשוב ויש לו ערך, זה רק אם יש לו תוך, דהיינו שלפנימיות שלו יש ערך.

כתוב בסוף הפרשה, להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל (יא-מז). דין הוא, שמעוברת שהריחה מאכל טמא ונתאוותה לו, מאכילים אותה ממנו עד שתתיישב עליה דעתה, שאם לא כן הרי היא והעובר נתונים בסכנה. ומספרים על כך חכמינו (יומא פ"ב) מעשה במעוברת שהריחה אוכל ביום-הכיפורים, באו לפני רבי ואמר להם: לכו ולחשו לה באזנה שיום-הכיפורים הוא היום, אולי תוכל להתאפק. הלכו ולחשו לה כך באוזן ומיד נרגע העובר ופסק מתאוותו, וממנה יצא אחר-כך רבי יוחנן.

מאיך היה מעשה במעוברת אחרת, וציוה רבי חנינא ללחוש אותם דברים באזנה, אולם הלחישה לא השפיעה על העובר, ויצא ממנה אחר-כך שבתאי אצר פירי – רשע ידוע. דבר זה מרומז כאן בפסוק: "להבדיל בין הטמא ובין הטהור" – אם רוצים להבדיל בין טהור לטמא, אזי יש להבחין "בין החיה הנאכלת" – יולדת (מלשון "כי חיות הנה") שנתחשק לה דוקא לאכול ביום הכפורים, סימן הוא זה שהילד יהיה טמא – "ובין החיה אשר לא תאכל" – יולדת שלא תאכל ביום הכפורים, סימן הוא שהילד יהיה טהור (הגר"א מוילנא).

ולפי זה נמצא ג"כ שנגמרת הפרשה בדבר טוב.

החילוקים בין המשכן ובית ראשון, לבית שני. 5 דברים היו חסרים בבית-שני: ארון, צנצנת המן, מטה אהרן, שם המפורש של אורים ותומים, שמן המשחה, אש כמו בבית ראשון, שאש שירדה מן השמים במשכן ובבית ראשון היתה נראית כאריה, ובבית שני היתה נראית ככלב (יומא כ"א).

פרקי אבות: פרקי אבות אומרים בקיץ בארבע מחזורים: סימן – נפ"ש ר"ת: נשא פנחס שופטים (שבדרך כלל מתחילין בו מסכת אבות לבד מהפעם הראשונה), כי פרקי אבות הם דברים הבאים לתקן גמגי הנפש. למה כתוב "משה קיבל תורה מסיני" הלא כל התורה היא מסיני? כי בפרקי אבות מדובר על ענייני מוסר ודרך-ארץ, ויש גם באומות-העולם כאלו שהוציאו ספרים על דרך-ארץ ומוסר, אך הם בדו אותם מלבם, ושל ישראל ניתנו מסיני (רע"ב).

אנשי-כנסת-הגדולה היו 120, ויש אומרים 85, מהם הנביאים חגי, זכריה ומלאכי. האחרון שבהם היה שמעון הצדיק. הם החזירו עטרה ליושנה אחרי גלות בית ראשון 70 שנה.

כתוב בפרקי אבות כמה פעמים הוא היה אומר, מה הלשון הוא, פשוט שהיה רגיל לומר, ויש מפרשים שהוא בעצמו היה במדרגה זאת, ולא רק שהיה אומר לאחרים.

כתוב ברמב"ן (כג, לו) שהימים של ספירת העומר הם כמו חול המועד.

פרשת שמייני 91 פסוקים. 6 עשה, 11 לא תעשה,

הפטרה: "ויסוף עוד דוד" (שמואל ב' ו').

מברה"ח: המולד ליל ב' בשעה 8:30 עם 2 חלקים. ר"ח: כימים ב' וג'

מתחילין לומר פרקי אבות פ"א

הדלקת הנרות 6:36

שקיעה: 7:17 מוצאי שבת: 7:53 ר"ת: 8:29 סוף זמן ק"ש מג"א: 8:28

אליכטיגין פריילאכין שבת קודש

לע"נ הגה"צ ר' גרשון אביגדור ב"ר חיים צ"ל נלב"ע י"ג תשרי תשע"ב